

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת בא

בין ישראל לעמים

ובכן, איזה רגע אותו אסיר יזכור לנצח? באיזו שעה הוא מספר לכולם בסעודות ההודיה שלו שהוא יצא בו לחפשי? אין כל ספק שהרגע הגדול הוא הרגע שבו פתח המפקד את המנעול בתאו ואמר לו שהוא חפשי ללכת. מה אכפת לו שלקח כמה שעות לארגן את ההסעה? אבל בגמרא רואים את ההיפך. היינו חפשיים כבר בלילה. בחצות, כשהייתה ה"צֶעֶקָה גְדֹלָה בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם" (שמות יא, ו), בין בני ישראל נשמעו קריאות שמחה והודיה, כשהבינו שהם חפשיים! ובכל זאת מלמדים אותנו חז"ל שהגאולה האמיתית לא היתה כי אם בבוקר, כשעזבו את ארץ מצרים בפועל.

הגאולה הגשמית

כיון שכך, הטו אזנכם ושמעו היטב, כי עומדים אתם לשמוע דברים חשובים ביותר. ליציאת מצרים היו שני חלקים: האחד הוא, שיצאנו מתחת עול שעבוד מצרים, חדלנו להיות עבדים. להיות עבד הוא דבר רע ומר. הסבל לא מסתכם רק בכך שעובדים בלי לקבל תמורה, אלא הוא כולל הרבה יותר. יש בו גם ההשפלה והבזיון; וכן שאי אפשר לנהל את החיים כפי שרוצים, להשקיע ולהצליח בתחומים שחשובים לאדם. החיים מתבזזים במילוי רצונותיו של המשעבד האכזר והחומרני. לב האב נכמר בראותו את בנו סובל מרורות, ומבזבז את חייו בבניית פירמידות עבור המצרים, בזמן שהיה יכול לנהל חיים כפי הדרך המסורה להם מישראל סבא. ואין ספק שרבים נכנעו מכובד הייסורים, ונטשו את דרך אבותיהם. לכן אנו אוכלים מרור ודמעות עולות בעינינו בזכרנו את הסבל שעבר על אבותינו, והדמעות שזלגו מעיניהם - והגאולה מהסבל הזה היתה בלילה.

אין סוף להודאה שאנו חייבים לה' על שהוציאנו מסבלות מצרים ומהעבדות המשפילה, ולכן אנו מזכירים זאת בכל דור ודור, כמה פעמים ביום. לעולם לא נשכח את היד החזקה של ה'.

הגאולה הרוחנית

אבל היינו משועבדים שעבוד נוסף במצרים, והוא השהייה בין הגויים. עצם המצב של חיים עם גויים הוא כשלעצמו שעבוד נורא. מצרים היתה המדינה המתקדמת ביותר בזמנה, ארץ יפהפייה ופוריה, עם ערים ענקיות. חפצי אומנות ובנייני פאר היו בכל מקום, כמו גם פירמידות ופסלי ענק. ובני ישראל היו אומה של רועי צאן! שחיו בתוך עם "מתורבת ומתקדם". בכל

גאולה מעלייתא

במסכת ברכות (ד:): אומרת הגמרא: "כל הסומך גאולה לתפילה, מובטח לו שהוא בן העולם הבא". גאולת מצרים כה חשובה, שהיא צריכה להיות הדבר האחרון שאנו מודים עליו, קודם שנפנה לה' בבקשת צרכינו, ולכן מקפידים שלא להפסיק בין ברכת "גָאֵל יִשְׂרָאֵל" ל"ה' שִׁפְטֵי תַפְתָּח".

אולם הגמרא שם אומרת שדין זה של סמיכת גאולה לתפילה שייך בעיקר בתפילת שחרית, ולא בערבית, שהרי במעריב, אחרי "גָאֵל יִשְׂרָאֵל" אומרים "הַשְׂכִּיבֵנו" ו"קדיש". מסבירה הגמרא שהטעם הוא ש"גאולה מאורתא לאו גאולה מעלייתא היא" (שם). הגאולה שנגאלנו ממצרים בלילה, דהיינו קבלת הרשות מפרעה לצאת ממצרים "קומו צאו מתוך עמי!" (יב, לא) לא היתה גאולה אמיתית. רק עזיבת מצרים בפועל בבוקר היא הגאולה האמיתית.

לכאורה קשה להבין זאת, שהרי בוודאי שהיתה גאולה בלילה! פרעה רץ ברחובות בלילה ולא זו בלבד שנתן רשות לבני ישראל לצאת, אלא אף התחנן בפניהם שיצאו. "היה פרעה הולך בלילה ומסבב בכל שוק ושוק ואומר: היכן הוא משה, והיכן הוא דר? והיו בניהם של ישראל משחקים בו ואומרים לו: פרעה להיכן אתה הולך? והוא אומר להם: למשה אני מבקש. והם אומרים: כאן הוא דר ומשחקים בו עד שעמד עליו" (ילקו"ש שמות יב, רח). לאחר בקשת פרעה הם כבר לא היו חייבים להישאר! גלות מצרים באה לסיימה. אם כך, מדוע נחשבת רק היציאה בפועל בבוקר לגאולה אמיתית?

האסיר יוצא לחפשי

נתאר לעצמנו אסיר שנמק בכלא במשך שנים. הוא התיימש כבר מלראות את העולם מהעבר השני של הסורגים. הוא לא יודע אם יזכה אי פעם לראות שוב את רעייתו וילדיו. והנה, לילה אחד, נכנס אליו מפקד הכלא ואומר לו: "זכית בחנינה, אתה אדם חופשי. אתה יכול לקום וללכת הביתה". הוא בהלם מוחלט, הדיבור נעתק מפיו. הוא מתעלף. אחרי שמעירים אותו, הוא צובט את עצמו פעם אחר פעם לוודא שאינו חולם. "זה קורה באמת? כן, אני אדם חופשי!"

הוא מוכן כבר ללכת הביתה, אלא שהאוטובוס הראשון ייצא רק בבוקר. על כן הוא מחכה כמה שעות, ועם זריחה יוצא מבית הכלא ונוסע הביתה.

הגאולה בלילה היתה רק מהשעבוד הגשמי. אך הגאולה האמיתית, "גאולה מעלייתא", הגיעה רק בבוקר, כשעם ישראל יצא ממצרים מקום הטומאה והגילולים, והלך אל המדבר לעבוד את ה' כשהוא חפשי מכל השפעה זרה. הגאולה הרוחנית, גאולת הנשמות, היתה רק בבוקר, ועל כן דווקא בבוקר צריך להקפיד לסמוך גאולה לתפילה.

לכן אמר לנו הקב"ה בהר סיני "אֲנֹכִי ה' אֱלֹקֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים" (כ, ב), שתי גאולות מוזכרות כאן: מארץ מצרים, ומבית עבדים. הראשונה והחשובה שבהן אינה "מבית עבדים", אלא "מארץ מצרים", מהאווירה וההשפעה של מצרים. כי לחיות בין גויים, לנשום את האויר שהם נושמים - הוא שיא הכשלון בחיים.

תפקיד הגויים בעולם

נעבור כעת לנושא החשוב: הגויים. מה מקומם של הגויים בעולם? לשם מה ה' "צריך" אותם? הרי בני ישראל הם העם בו בחר ה', ואין אנו אלא שבריר אחוז מאוכלוסיית העולם, מוקפים בים של אומות גדולות. האמריקנים, הרוסים, הערבים, האירופאים, ההודים, הסינים. עלינו נאמר "כִּי אַתֶּם הִמְעַט מְכַל הָעַמִּים!" (דברים ז, ז) ואם כבר הזכרנו את הפסוק, חשבתם פעם למה התורה קוראת לנו "המעט מכל העמים"? ללא ספק יש באפריקה שבטים מעטים מאיתנו בהרבה. וכי באמת אין בעולם שום עם קטן מאיתנו?

אלא, הפשט הוא, שאנו עם קטן הניצב לבד מול ההשפעה השלילית של כל האומות. כולם יחד נגדנו! כולם שקועים בליצנות ותאוות, כולם מושחתים בכל מיני השחתה. מבחינה מספרית אין אנו ולא כלום לעומתם! כולם נחשבים כאחד בדרכיהם ותרבויותיהם המקולקלים, ואנו היחידים מכל העולם שאיננו כמותם. כיון שכך, עלינו לשאול את עצמנו למה זה כך. מדוע יש בעולם מיליארדי גויים ומאות תרבויות שונות, ואילו אנו, תכלית כל הבריאה, מהווים מיעוט קטן? למה צריך שיהא העם הנבחר כל כך קטן בכמות? זו שאלה גדולה, ויש עליה כמה וכמה תשובות, כולן נכונות. אבל נציג כעת את החשובה שביניהן.

שעבוד כיום

ידועים דברי הגמרא בברכות (יז.): "אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה, רצוננו לעשות רצונך, ומי מעכב? שאור שבעיסה ושעבוד מלכויות". הגויים הם אחד המעכבים הגדולים, שאינם מניחים לנו לעשות את רצון ה'.

ומהו "שעבוד מלכויות"? ניתן היה להבין שהכוונה לרדיפות מכל הסוגים שחווינו במהלך הדורות. גם בימינו, פעמים רבות נמנע מהאדם לעשות רצון ה', מחמת חוקי הממשלה וגזרותיה. למשל, אדם המתגורר בעיר נידחת שאין בה מוסדות לימוד יהודיים; חוקי הממשלה מאלצים אותו לשלוח את ילדיו לבית ספר של גויים. ועוד כהנה וכהנה דוגמאות. הכל נכון, כל הדברים האלה נכללים ב"שעבוד מלכויות".

מקום שהיו, הם הסתובבו בין מצרים לבושי הדר, אצילים נכבדים וחיילים מצוחצחים במרכבות רתומות לסוסים אבירים, אשר מצרים נודעה בהם. רבים העריצו את אדוניהם המצרים! הרי הם היו אומה משכילה, ואנחנו רק אומה של אנשי מקנה. לא היו לנו ידיעות באסטרונומיה או מתמטיקה. שלא יהיה לכם ספק; היינו רועי צאן, כמו שאמרו אחי יוסף לפרעה בפרשת ויגש.

בוודאי שהיינו המומחים הגדולים בעולם בעבודת ה' ותיקון המידות, היו לנו מעלות רבות שהמצרים לא העריכו. אבל למצרים היו הצלחות חומריות כבירות, שגרמו לחלשים לשאת אליהם עיניים בקנאה, ולרצות להיות כמותם, להתבולל ביניהם ולשכוח את הרעיונות הגדולים שירשו מאבותיהם. לא היה זה מן הקלות להישמר מהשפעות החברה המצרית, היתה זו עבודה יומיומית לשרש את זרעי תרבות מצרים שחדרו לשכל וללב.

הקושי הזה לא היה מקרי. אחת המטרות שההשגחה העליונה סיבבה שתהא לנו שהות כל כך ארוכה במצרים, ואולי העיקרית שבהן, היתה לבחון אותנו אם נצליח לעמוד בנסיון הקשה הזה: להיות מוקפים באנשים המוצלחים ביותר בעולם אלא שהדעות והערכים שלהם היו שונים מאד משלנו.

חז"ל אומרים שבני ישראל במצרים לא שינו את לשונם, מלבושם ושמותם (במדב"ר יג). הם היו אנשים גדולים, וידעו שהם שונים מהמצרים; והחליטו לשמור על השונות שלהם. הם לא התלבשו כמותם ולא לקחו שמות מצריים, והם לא דיברו מצרית, לא כמונו כאן באמריקה שמדברים אנגלית. הם דבקו במסורת אבותיהם.

החזק שורד

אבל על אף ההחלטה החשובה זו לשמור על מסורת האבות, היתה השהייה במצרים מסוכנת מאד. האווירה הגויית הקיפה אותם מכל צד, והמאבק היה קשה. אל לנו לחשוב לרגע שלא היה מאבק. קשה מאד לא להיות מושפעים מתרבות הסביבה; גם אם טורקים את הדלת בפניה, היא חודרת דרך כל סדק.

עם ישראל היו מוכרחים להילחם כל הזמן ללא מנוחה נגד השפעת המצרים, והיו כאלה שלא עמדו בזה. רבים נפלו לפני ההשפעה של המצרים ולא זכו לצאת ממצרים, כידוע מאמר חז"ל על הפסוק "וְחַמְשִׁים עָלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם" (יג, יח) רק אחד מכל חמשה זכה לצאת, וזאת בלא להזכיר את הדעות האחרות, אשר מקטינות את המספר בהרבה. נורא ואיום! רק אחד מחמשה! ארבעה חמישיות מעמנו אבדו בתרבות המצרים ואליהם! קשה אפילו רק לומר את המילים. וזו עוד השיטה המקילה.

לפי זה מובן שעצם השהות בין המצרים היתה בה סכנה רבה שעלולה היתה להביא את אובדנם של ישראל, סכנה רבה יותר מעבודת הפרך. כיון שכך, מה ערך יש לחירות הגשמית, כאשר נשארים במצרים ועלולים עדיין להשתעבד שעבוד רוחני לתרבות הקלוקלה של המצרים?

המעיל המוזר

נכדו סיפר, שפעם ארע שהילדים בכיתתו דיברו בפני המורה ללימודי חול דברי גנאי על אומות העולם. המורה, אשר היה שומר מצוות ראה זאת כהתנהגות פסולה והוכיח אותם על כך, ואמר לנכד רבינו שישאל את סבו על זה, בחושבו שודאי גם רבינו יוכיחו על הנהגה כזה, שיש בה חוסר נימוס. רבינו השיב לנכד: המורה שלך אינו חש באמת בכבוד הבריות, אלא יש לו ראש של גוי - שיש לו התפעלות מהגויים, לכן זה מכאיב לו. וביאר לו אז שכל היהודים שרוצים לחקות את הגויים ולהתקרב אליהם, אינם מגנים אותם כדבעי, ואינם רוצים לשמוע ולקבל האמת הטהורה כי רק אנו עם הנבחר, ואנו מובדלים בתכלית ההבדלה ואין לנו שום שייכות עמהם. וצייר לפניו: אילו היתה אשה רואה ברחוב כלב לבוש במעיל מסיים, האם היתה חושבת היכן לקנות מעיל כזה לבן שלה? אם כן, איך זה שכאשר היא רואה ילד גוי לבוש במעיל מסיים, היא תחשוב היכן אני יכולה לקנות לבני דבר זה. וכן בשאר דברים הם מקנאים באומות העולם, וכל זה נובע מחסרון דעת.

לא באתי לומר שלא צריך להתאוורר מידי פעם. אבל באיזו צורה עושים את זה, ובאיזו גישה? זו השאלה. אם הגישה היא לא יהודית מספיק, הרי זו התבוללות ממש.

דה אמריקניזציה

עצם העובדה שאתם יושבים כאן וחושבים שאני מגזים, שאני קיצוני מדי, היא ההוכחה הגדולה ביותר כמה שקענו בתוך התרבות הגויית. בוודאי, יהודים שגרים באמריקה צריכים להיות אזרחים טובים ונאמנים למדינה, צריכים לשלם מסים, לשמור על החוק, ואפילו להניף דגל אמריקה בחצר ביום העצמאות של ארצות הברית. יהודי צריך להכיר טובה ל"מלכות של חסד" של אמריקה, ולהיות נאמן לה אפילו יותר מהגויים על הטובות שיש לנו ממנה. הוא צריך לעשות כל מה שמצופה מאזרח נאמן - חוץ מלהיות מושפע מהתרבות שלה.

לובש "קפוטה" ועובד ע"ז

אין מי שמחוסן מפני הנסיון הזה העומד בפניו שעה שהוא דר בין המוני גויים עם הדעות והרעיונות שלהם. אין! אפילו בעל הזקן הארוך והפאות, עבד ה' נאמן, נתון במבחן הזה.

הגמרא (סנהדרין קב:) מספרת שרב אשי הכריז שמחר ימסור דרשה על המלך מנשה "חברנו". הוא רצה לספר כיצד טעה מנשה המלך אחרי ע"ז, והחטיא את עם ישראל בחטאים נוראים. אבל כיון שידע שמנשה עשה תשובה בסוף, הוא הקפיד לכבדו ולקרוא לו "חברנו".

בלילה, נגלה מנשה המלך לרב אשי בחלום ושאל אותו שאלה בהלכה, אשר רב אשי לא ידע להשיב עליה. אמר לו מנשה: אתה קורא לי "חבר"? רבך אני בתורה. שאל אותו רב אשי, אם כל כך גדול אתה, היאך נכשלת בעבירות כה חמורות? אמר לו מנשה המלך: אילו היית חי בדור, היית אוחז בכנפות בגדיי, היית תופס את שולי הקפוטה שלי ורץ אחריי לעבוד ע"ז.

אנחנו טובעים

אבל יש דבר חמור מכל אלה, והוא עיקר הכוונה ב"שעבוד מלכויות": עצם הימצאותנו בין הגויים! אנו מוקפים בגויים, כל העולם מלא בגויים! לכל אחד מהם יש "גויישיע קאפ" [ראש גוי] משלו. לגוי יש תמיד מבט של גוי. אנחנו חיים באוקיינוס של גויים, ואנחנו טובעים בהשפעה שלהם! ולהחזיק את הראש היהודי שלנו מעל המים ולא לשקוע לגמרי, זו משימה קשה מאד. לא להיות גוי! לא נעים לומר זאת, אבל רוצנו טובעים.

הגויים הם הבעיה הקשה ביותר שלנו. לכשתבררו אודות כל הצעירים שיש להם כל מיני בעיות, תמצאו שהן בעיות "גויות". בכל משפחה יש השפעה של גויים. אנחנו מדברים בשפה שלהם, פעמים רבות לבושים כמותם, והבעיה הגדולה ביותר - חושבים כמותם. כאשר חושבים כמו גוי, חושבים להיפך מהתורה.

הכל ניסיון

משום כך אומרת כנסת ישראל לקב"ה: "רבונו של עולם, אנחנו רוצים לעשות את מה שנכון. רצוננו להקדיש את חיינו לעבודתך! אבל יש כל כך הרבה גויים בעולם. העולם גדול ומלא ב"תרבות", "אידיאליים", "פוליטיקה" ועוד כל מיני מרעין בישין אשר עלולים להטביע אותנו במספרים העצומים שלהם".

והקב"ה משיב: "בניי היקרים, זו בדיוק הסיבה ששמתי אותם בעולם. הם נבראו בשבילכם, על מנת לבחון אתכם!" המאבק הזה נגד השפעת הגויים, הוא תכלית היותנו בעולם. המבחן הוא: מי יצליח להיות כמה שפחות כמו גוי? לא רק כלפי חוץ, אלא בעיקר במחשבה ובהשקפה.

תרבות הגויים

בדורנו, כל אימת שעוברים ליד "חדר" (תלמוד תורה), רואים דברים מטרידים מאד. אני לא רוצה לומר מה ואיך, אבל רואים ילדים יקרים וטהורים שמתנהגים כמו גויים. המשחקים הם משחקים של גויים, הם מחקים את ה"גיבורים" שלהם שיודעים איך לבעוט בכדור או לקלוע אותו לסל.

כשהולכים לשמחות, המוזיקה היא מוזיקה של גויים. הריקודים, סגנון של גויים. ליהודים צריך שתהא דרך משלהם לעשות את הדברים האלה. אנחנו שמחים עם כולם ואוהבים את כולם, כן ירבו ויגדלו. ילדים יקרים ואוהבים, אבל הם פשוט לא יודעים עד כמה הם מושפעים מהגויים.

דייג? תחביבים? פארק שעשועים? לצאת לאכול במסעדות דרך קבע? בשביל מה? כדי לבזבז את החיים על כלום? בכל יום של "חופש" להיכנס לרכב עם כל המשפחה ולנסוע? הוא יושב מאחורי ההגה ונוהג צפונה ודרומה, ולא מבין שהוא פשוט מתאבד. מה הוא חושב, שהוא יחיה לעולם? הוא כבר השיג את כל מה שהוא צריך בעולם הזה? מאיפה מגיע ה'ראש' הזה אם לא מהגויים? רואים את העולם עושה כך וכך וחושבים שזה בסדר, מה הבעיה בזה? אנחנו פשוט מחקים את הגויים כמו קופים!

יהודי הוא מזבח

ומה הם עשו שם, מאחורי הדלתות הסגורות? ישבו ואכלו את בשר קרבן הפסח. וזאת יש לדעת, שקרבן הפסח היה הקרבן הראשון שבשרו נאכל. עד אותו היום, כל הקרבנות היו "עולות", המוקרבות כליל לה' על האש. אף אחד לא העז לחלל את קרבן ה' ולאכלו. אדם הראשון הקריב קרבנות, וכן קין והבל. גם על נח כתוב במפורש שהקריב עולות. אבל אף אחד לא ההין לאכול בשר קרבן! איך אפשר לקחת את ה"אוכל של ה'" ולאכול אותו? והנה קרבן הפסח היווה הכרזה על המדרגה הנעלה שישראל עולים אליה הלילה. בלילה זה ה' הכריז שאנחנו "גוי קדוש" (שמות יט, ו), ואפילו הגופים שלנו התקדשו ונחשבו כמזבח. הסיבה היא, שישראל יוצאים עתה מכלל אומות העולם בכך שהם מקדישים את כל חייהם למען ה'. כשבן ישראל מכניס בשר קרבן לפיו, הרי זה כמו שהבשר מוקרב על גבי המזבח. אכילת קרבן הפסח בתוך הבתים הנעולים, מובדלים מהגויים בחוץ - היתה הכרזה של היסוד הגדול: "בָּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם" (דברים יד, א).

זה אחד הטעמים לכך שצריכים לאכול את קרבן הפסח כבני מלכים: בהסבה, ובשר צלי דווקא שהוכן באופן המשובח ביותר. כי נסיכים אנו, בנים לה'! הננו "מעמד האצולה" של האנושות. "כָּל בֶּן נָכַר לֹא יֵאָכֵל בָּו" (יב, מג). קרבן הפסח הוא הכרזה על עליונותו של עם ישראל על כל האומות. לא משנה מה אומר העולם, אנחנו תמיד נדע את האמת: הננו "בְּנֵי אֱ-לֹהֵי" (הושע ב, א). בעבורנו נברא העולם! כל העולם כולו, האומות, החיות, הצמחים - אינם אלא תפאורה ורקע המשרתים את הדבר האמיתי, עם ישראל. אנחנו לב העולם, ורק עלינו חושב ה' כל הזמן. יהיה מי שיתרגז לשמוע דברים כאלה ויאמר: איזו יהירות! אבל מה אעשה, כך כתוב במפורש בתורה! אני לא אסלף את התורה!

ללעוג לגויים ולטיפשותם

ההכרה הזו, שה' בחר בנו להיות לו לעם, ושאונו מטרת כל הבריאה - צריכה להנחות אותנו כל חייו. זה הפיתרון היחיד לבעיה העתיקה של השפעת הגויים. כשיהודי מכיר בחשיבותו ובתפקידו בעולם, הוא מזלזל בדרכי הגויים, "מסתכל עליהם מלמעלה", לועג לאידיאלים [לערכים] שלהם וצוחק על ההשקפות שלהם.

עד לאחרונה היה עם ישראל עם גאה ובטוח בעצמו. היתה להם הכרה ברורה בערכם, ובעליונות המוחלטת של התורה. השיעור בגדלות היהודי, הנלמד מאכילת קרבן הפסח, ליווה אותם כל ימיהם. אבל מאז קמה תנועת ההשכלה והרפורמה לפני כמאתיים שנה, החל העם היהודי לסבול מתסביכי נחיתות. אבדה לנו גאוות היחידה, התחלנו לפזול לדרכי הגויים, ולבוז - גם אם רק בלִבֵּנו פנימה - לעמנו ולדרכי חייו.

הנסיך והעני

זו הסכנה הגדולה האורבת למי שאינו מכיר בגדלות העצומה של עם ישראל, ובתפקידו המרומם. מי שמאבד

אין זו סתם מליצה או "עקיצה". רב אשי היה המנהיג של כלל ישראל; הוא היה ממסדרי התלמוד בבלי. כל התורה היתה בראשו! אף על פי כן מעיד עליו מנשה המלך שאדם ענק זה היה רץ לעבוד ע"ז! זה מדהים. עלינו להבין שהקב"ה עומד מאחורי הדבר, זה לא היה טעות.

הע"ז שבכיס

נבהיר: הסיבה שבימינו אין אנו נמשכים אחר עבודה זרה היא, שהגויים אף הם אינם נמשכים אחריה! אילו היו הגויים משתחווים כל היום לפסילים, היתה לנו בעיה רצינית. היינו רואים יהודים שומרי תורה ומצוות שלפעמים היתה להם איזו ע"ז קטנה בכיס. ולמרות שהם אוכלים רק כשר גלאט ומתפללים שלש פעמים ביום, מדי פעם, לפני איזו פגישה חשובה או בזמן של מצוקה, הם היו מוציאים את ה"עבודה זרה" הקטנה מהכיס והיו מנשקים אותה, ואומרים לו: "אנא, עזור לי. אני לא שוכח את ה' ח"ו, אבל אני רוצה להמר על שני הסוסים". אז אולי גם אתה תעזור לי".

אכן, עבודה זרה היתה נסיון קשה ביותר בימים ההם. כל אומות העולם בכל רחבי תבל טענו בתוקף בלתי מתפשר שהאלילים שלהם הם בעלי היכולת והשליטה. הם היו משוכנעים לחלוטין בצדקתם! זה היה נראה כה נכון, כל כך פשוט. מי לא מאמין באלילים? כיום אין אנו מסוגלים להבין זאת, כי העולם כולו לועג וצוחק אף הוא לע"ז. אבל ישנם היום סוגים אחרים של ע"ז, שעליהם אין צוחקים כלל. כי מה שנורמלי ונכון אצל הגויים, נראה גם לנו כנורמלי, ומחלחל לתוך חיינו ובתינו.

והקב"ה עשה שכך יהיה, בכוונה תחילה! התכלית העיקרית לְהַמְצָאֵם של הגויים בעולם הוא לנסות אותנו, להציף אותנו במספרים העצומים שלהם כדי להקשות עלינו להיות נאמנים לה' ולתורתו.

ועם ישראל היה תמיד אי קטן ובודד של טוב באוקיינוס של רוע וטינופת. תמיד! והניסיון הגדול ביותר שלנו תמיד היה ותמיד יהיה לא להירטב אף לא במעט מהגלים השוצפים.

נכדינו יצחקו עלינו

ויום אחד, בעתיד הלא כל כך רחוק, יסתכלו נכדינו עלינו ועל החיים שאנו חיים באותו מבט של רב אשי על מנשה, ויתמהו: "כיצד יכולתם להיות טיפשים כל כך, להיסחף אחר הרעיונות הריקים של התרבות המערבית? הרי אין בהם כלום, ממש כלום!" אלא שאנחנו עוורים; המספרים הגדולים של הגויים מסנוורים אותנו. ואיננו מרגישים בכלל בעיוורוננו, אנו חושבים שהאמת ברורה לנו כשמש בצהרי היום.

אכן עלינו לדעת שה' מקדים תמיד רפואה למכה. זה אחד הסודות של קרבן הפסח שאכלו אבותינו, בליל לידתו של עם ישראל, כשהתכוונו להיחלץ מבין הגויים והשפעתם. ישראל נכנסו לבתיהם וסגרו אחריהם את הדלת, נועלים את עצמם לנצח מהשפעת העולם.

מידות טובות

רבינו אמר כי על אף שצריך לנהוג בדרך ארץ ומידות טובות גם ביחסינו כלפי הגויים, זהו רק משום שאין שייך הבדלים במדות, והאיך שאדם מרגיל את מדותיו במצב אחד כך תהיינה מדותיו עם השני, וכן תהיה הנהגתו גם עם הקב"ה, ולכן צריך תמיד לנהוג בדרך ישר. אבל כל נדבה, של כח או זמן או ממון, צריך שתהא רק לאחיק במצות. ואדרבה, צריך להתרגל תמיד להכיר את המיאוס וההשפלה של אומות העולם, כשם שהקב"ה שונאם.

החדש. גם תהלוכה יפה הם עושים, ולוקחים את פסל ה"בעל" ומציבים אותו על במה גדולה הנישאת על כתפיהם, ומרכיבים אותו הלוך ושוב בכל הכפר. לאחר מכן מציבים אותו במרכז הכפר, כולם מסתדרים בשורה, וניגשים אחד אחד לחלוק כבוד לבעל, להודות לו ולהשתחוות לו.

היה שם יהודי אחד, בחור צעיר שהתעצל לשבת וללמוד בבית המדרש, שהלך לשם "רק כדי לראות". לאחר האירוע חזר הבחור לעירו ומצא כמה חברים, שכמוהו אינם ששים כל כך לשבת כל היום וללמוד, ובזמן שכולם יושבים ולומדים, הוא יושב בפינת בית המדרש ומספר להם את שראו עיניו. "בפעם הבאה בואו אתי, ותראו איך הכנעניים האלה יודעים 'להרים' ארוע". עכשיו, נניח שאותו בחור היה מציע את הצעתו המפתה לאחד הבחורים המצליחים בישיבה: "רוצה לבוא איתנו?" מה היה עונה לו? "מה אכפת לי מה הגויים המטומטמים האלה עושים? הטפשים האלה שעובדים אליילים! הראש שלהם מלא בזבל. איזה רעיון מטופש, ללכת לראות מה הם עושים!" הגאווה היהודית שלו לא מניחה לו אפילו לחשוב בכיוון הזה. הוא לא מעלה את זה על דעתו, זה לא לרמה שלו. אדם שיודע מה תכליתו בעולם, שגאה במה שהוא עושה, מסתכל על כל האִיִּיִּאות [ההשקפות] הגויות בזלזול ובבוז. ממש בדיחה. תיאטרון? אַ מְשׁוֹגֵעַ [שיגעון]! עיתונים? פוליטיקה?! שמות של גויים או ה"גיבורים" שלהם? החגיגות שלהם והאיצטדיונים שלהם? בְּאוֹלִינְג [פְּדוֹת] ? סְקִי [החלקה על שלג]? כל זה שווה לאפס בעיני מי שמכיר בגדלותו וביכולותיו כיהודי.

הפרדוקס המוזר

אבל לאותם בחורים שדיברנו עליהם היתה חסרה הגאווה הזו. הם חתיכת כישלון, לא מחזיקים מעצמם. על כן הם הולכים לפסטיבל הכנעני בהפרדה מלאה, ואפילו משתתפים קצת בפעילויות, כמו בן - רק בכשרות שבהם. והנה, משהו מוזר קורה באישיותם: הם מתחילים לחשוב שהם טובים יותר מחבריהם בישיבה שלא באו. כתחליף לגאווה בעבודת ה' שחסרה להם, הם מתגאים בהיותם דומים לגויים. "הנה, אנחנו כמו כולם, כמו שאר העולם הנאור. הרי הכנעניים הם לא היחידים, כל העולם חוץ מה'מעט מכל העמים' נוהגים כך. כולם מאמינים באלילים, וכי נהיה שונים מכווולם?" הם מתחילים להזדהות עם הרוב המוחלט שעסוק כולו בהבלים

את תחושת הגאווה על היותו יהודי, ייפול טרף ביד כל הרעיונות הפסולים שהעולם הגויי גאה בהם. נמחיש את העניין על פי המשל הידוע:

הִיָּה הִיָּה נְסִיךְ אֲשֶׁר יֵצֵא לְמַסַּע אַרְוֹךְ לְבָדוּ, רְחוֹק מֵעִיר הַבִּירָה וּמֵאַרְמוֹנוֹ שֶׁל אֲבִיו. לָקַח אִתּוֹ הַנְּסִיךְ כְּמָה תַכְשִׁיטִי מְלוּכָה יָקָרִים וְנִדְרִים מֵאוֹצְרוֹ שֶׁל אֲבִיו, כְּדֵי שִׁיּוּכַל תְּמִיד לְהַכְנִיס אֶת יָדוֹ לְכִיס וּלְהַרְגִישׁ אוֹתָם, וְכך יִזְכּוֹר תְּמִיד שֶׁהוּא בֶן מֶלֶךְ, וְלֹא מִשְׁנָה הֵיכֵן הוּא מֵתַגְלָגֵל. לְאַחַר זְמַן מָה, כָּבֵר לֹא נִרְאָה הַנְּסִיךְ כֹּל כֵּךְ כְּנִסְיִךְ: בְּגִדָיו הַיָּקָרִים הַתְּבֵלוּ, שֶׁעָרָו נִעְשָׂה מִגּוֹדֵל וּפְרוּעַ. בְּרַבּוֹת הַזְמַן לֹא הָיָה אֲפֶשֶׁר לְהַבְדִּיל בֵּינָם לְבֵין קְבָצָן מְצוּי. הַכֹּל זָלְזָלוּ בּוֹ וְלַעֲגוּ לוֹ: "מִי אַתָּה חוֹשֵׁב שְׂאֵתָה? אֵינְךָ אֵלָּא קְבָצָן בְּטֵלָן. אֵינְךָ אַתָּה שׁוֹוֶה כְּלוּם!" וְהוּא הָיָה מְשִׁיב לָהֶם: "אֵיךְ אַתֶּם מְדַבְּרִים? אֲנִי נְסִיךְ, הַמֶּלֶךְ הוּא אֲבִי!" הַצְחוּק הַתְּגַלְגַּל מִפִּיהֶם, מְשִׁכְנֵעַ וּפּוֹעֵעַ: "בְּטַח, אַתָּה נְסִיךְ! בְּחִלּוּמוֹת. אֵינְךָ כָּל קֶשֶׁר בֵּינְךָ לְבֵין הַמֶּלֶךְ! אֲפִילוֹ אִם הָיִית פֶּעַם נְסִיךְ, עַכְשָׁיו אַתָּה אֲפֶס". אַז הוּצֵא הַנְּסִיךְ אֶת תַּכְשִׁיטֵי הַיְהוּדִים וְהִרְאָה לָהֶם: "הִנֵּה! רְאוּ אֶת הַיְהוּדִים הָאֵלֵּל! רַק אֲצֵל הַמֶּלֶךְ אֲפֶשֶׁר לְמַצּוֹא יְהוּדִים מְשׁוּבָחִים וְנִקְיִים שְׂכָאֵלָה!"

אלא שהצחוק והלעג גברו עוד יותר: "מה? לפירורים האלו אתה קורא יהלומים משובחים? בא, נראה לך מהם יהלומים משובחים באמת". והם מוציאים לו אבני זרקון ענקיות, כל אחד במשקל של חצי ק"ג. ערכם קרוב לאפס, אבל הם נוצצים וגדולים, כ"כ מלהיבים ומושכים. "זרוק את הפירורים האלה שלך, וניתן לך את היהלומים שלנו בחינם!" נכנע הנסיך הפתי ללחץ וללעג, והחליף את היהלומים הטהורים, הנקיים והנדירים שלו, שערכם לא יסולא בפז, תמורת הזרקונים הנוצצים והמושכים.

זה מה שאומות העולם עושים לנו. הם אומרים שאנו תקועים אי שם בעבר, העולם מתקדם ומשאיר אותנו מאחור. "היהלומים שלכם כלל אינם יהלומים", הם אומרים. "השליכו אותם, וקחו חלק באוצרות העדכניים שלנו!" הם גורמים לנו להחליף את הגאווה היהודית שלנו בתרבות הריקה שלהם, בפוליטיקה ובידור, וכל אותו "גועל נפש" ושטויות הממלאים את העולם. מאחר שיש בינינו שאינם מבינים כראוי את הערך הכביר של מה שיש לנו, הריהם מתפתים ומשליכים הכל החוצה. צועדים אחריהם כמו מסוממים לתוך הגיהנום.

הבה נתאר לעצמנו את ארץ ישראל לאחר שישראל כבשו מידי הכנענים. הנביא מספר שהיו בישראל רכי לב שלא רצו להשמיד את הכנעניים לגמרי, ולא קיימו את מצוות התורה "לֹא תַחֲיֶה כָּל נֶשְׁמָה" (דברים כ, טז), על אף שהקב"ה הזהירם שהנשארים יהיו להם "לְמוֹקֵשׁ" (שמות כג, לג).

יהודים בחגיגות האסיף של הכנענים

נתאר לעצמנו כמה מאותם יהודים אשר מתגוררים ליד כפר כנעני, ובהגיע עונת האסיף הם רואים שבכפר הסמוך נערכת חגיגה גדולה לרגל האסיף - לכבוד האליל שלהם, נאמר, ה"בעל". הכפריים לובשים את מיטב מחלצותיהם, מביאים אוכל רב ושתייה משובחת, וחוגגים! כולם יחד, אנשים ונשים, נהנים ושמחים ביבול

רק אנחנו

אנחנו, עם ישראל, נוצרנו במיוחד לשם תכלית ייחודית לנו, ולכן גם העניק לנו ה' איכויות מיוחדות לצורך כך. בכל הזדמנות אנו אומרים "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו"; אתה, ה', עשית אותנו קדושים ומובדלים על ידי המצוות. כל היום "אשר קדשנו", כל היום "בְּרוּךְ אַתָּה!" מי עוד בעולם יכול לומר לבורא העולם "אַתָּה"? רק אנחנו! האם כתוב בתורה באיזה שהוא מקום "ויאמר ה' אל ג'ו'ן"? לא! ישראל לבדם נבחרו להיות העם הקרוב לה', העם שיכול להשיג שלמות אמיתית. ברגע שהאדם מבין אמת חשובה זו, הוא יבין מעצמו את הריקנות והאפסיות של כל האידיאלוגיות [הרעיונות] והמוסדות של הגויים, ומחשבתו נטהרת מכל אבק של השפעה גויית. "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו", ה', רוממתנו מעל הרפש והטינופת של הגויים. אותו בחור ישיבה תמיד שינן לעצמו את הרעיונות הגדולים האלה באמרו "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ", וכך היתה לו ישרות השכל לירוק בבוז על השטויות שלהם. גאוותו על היותו עבד ה' גוברת על כל ההנאות שיכולים הגויים להציע.

התכלית של המצוות

מעשה נבין שכל מצווה כוללת תכלית חשובה ביותר, להיות שונים ואחרים מהגויים. כמה פעמים ביום אומרים "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו"? עשרות רבות. האם יודעים אנו את אשר אנו אומרים? איך ה' קידש אותנו? מה הכוונה "להיות קדוש"? אתם חושבים שהכוונה היא, שכאשר מקיימים מצווה פתאום יש סביבנו איזו הילה, איזה משהו רוחני שמקיף את הגוף? ייתכן, אולי. אני לא אומר שלא. אבל לא זה פירוש המילה "קדוש". קדוש משמעותו: נפרד, שונה מכולם. בקיימנו את המצוות הננו מייחדים את עצמנו מכל העולם כעם שתכליתו לשרת את ה', בעבור זה הננו קיימים. זו אחת המטרות החשובות בקיום כל מצווה, להראות לעצמנו ולאחרים שהננו העם המיוחד של ה', ואנו מוקדשים לו לגמרי. אי אפשר לומר "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו" ואחר כך להדליק את הרדיו. אי אפשר לומר "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ" וללכת לאירוע מפלגתי. אפשר לעשות כך, אבל זה מוכיח שאין לאדם שום מושג מה הוא אומר. וזה מראה שאין לאדם שום מושג בגדלות האמיתית שלו.

הקב"ה אומר: "וְאֲבָדְלָ אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים לְהִיּוֹת לִי" (ויקרא כ, כו), ואחת הדרכים בה הדבר בא לידי ביטוי היא דיני הכשרות. ישנם טעמים רבים לחשיבות של שמירת כשרות, ומי שיאמר שיש בזה מעלות בריאותיות אינו טועה. אבל עיקר הטעם הוא בעבור "וְאֲבָדְלָ אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים", ה' נתן לנו תפריט שונה מזה של הגויים, תפריט מלכותי, על מנת להראות שאנו שונים ונפרדים מהם. זה סוד ההישרדות הלא טבעית של עם ישראל במשך אלפי שנים. כי בהיותנו מובדלים מן העמים, הרינו שייכים לקב"ה. "אם אתם מובדלין מן העמים, אתם שלי" (תורת כהנים' פ' קדושים).

שבת שלום ומבורך!

האלו. במקום להיות גאים בהיותם עם ה', ובשאיפות לשלמות וגדלות בעבודתו, הם התחילו להרגיש גאווה מסוג אחר; גאווה של "נהיה ככל הגויים".

הקב"ה בוכה

כשישראל אינם רוצים להתעלות מעל הגויים, אלא לומדים מהם ומתנהגים כמותם, הקב"ה בוכה על גאוותם האבודה של ישראל. כדרך שאמר ירמיה הנביא (יג, יז): "בְּמִסְתָּרִים תְּבַכֶּה נַפְשִׁי מִפְּנֵי גְוָה". ומסבירים חז"ל (חגיגה ה:): שה' בוכה על גאוותם של ישראל שניטלה מהם וניתנה לאומות העולם. אומר הקב"ה: "אני בוכה בגלל הגאווה המזויפת הזו שבניי מרגישים, גאווה בהיטמעות בגויים, במקום שאני אהיה מקור גאוותם". הגאווה של הליברלים, המנסים כל כך להיות כמו הגויים. הגאווה של היהודי אשר קורא את ה"ניו יורק טיימס", עם מאמרי המערכת שלהם המהללים גילוי עריות ותועבות. הגאווה של אלה המעריצים את העולם האקדמי, עם האתאיסטים וההומניסטים הטוענים שלא קיימות אמות מידה אמיתיות להתנהגותם של בני האדם. הגאווה של הצעיר היהודי המזדהה עם קבוצה מפלגתית, ועוד ועוד. הגאווה בתרבויות המוזיקה והאומנויות, וכל שאר האידיאלים [הערכים] הריקים שנוצרו כדי לנסות אותנו.

הצבענו על דוגמאות אלה על מנת שתוכלו לטפוח לעצמכם על השכם, להצביע על אחרים ולומר: "זה הם שעושים את זה, לא אנחנו". אבל האמת היא שהגאווה על שטויות שבאה מהגויים לא פוסחת על אף אחד מאיתנו. מושגים גויים חודרים בשקט לתוך הבתים והראשים של כולנו. כולנו חיים במידת מה של גאווה בהישגים שאינם יהודיים כלל ועיקר. על כך אומר ירמיהו שנגרם מזה צער לשכינה. זה גורם לקב"ה לבכות; כי כל אלה הם ההיפך הגמור של הגאווה שהוא העניק לנו, הגאווה בהיותנו העם הנפרד והמיוחד מכולם. ה' בוכה כי אנו בולעים את כל הזבל שמגישים לנו הגויים, וחושבים שזו גלידה.

גאווה יהודית

אותו בחור ישיבה שלעג לחבריו אשר התעניינו ביום אידם של הכנענים, כיצד הגיע לדרגה כזו של שלמות הדעת? מהיכן צומחת הגאווה האמיתית הזו, הגורמת לאדם לשים ללעג ולקלס את אלה שהולכים לאירועי "תרבות" גויים, ותמיד מעניין אותם איזו קבוצה מפלגתית מצליחה ואיזו לא? לא רק להתעלם מהרעיונות הרדודים שלהם, אלא להבין באמת עד כמה הם ריקים ומטופשים. כיצד מגיעים לזה?

התשובה היא, שהיהודי האמיתי, יהודי של תורה, יודע שאת כל הערכים, הגדלות והשמחה אפשר למצוא אך ורק אצלנו. כי כל דבר טוב מגיע רק מהתורה, אין דבר ששווה באמת לאדם להשיג שלא נמצא בתורה. כל המידות הטובות, כל הדעת, כל מדרגות האמונה והשלמות - נמצאים אצלנו, ורק אצלנו.

הארות על הפרשה

מתוך ספר אתם עדין באנגלית]-פירוש עה"ת
מאת רבינו זצ"ל

וידעתם כי אני ה' (י, ב)

לכאורה היה צריך לומר "וידעתם כי ה' עשה לכם את המופת הזה". אולם כאן המשמעות היא לדעת כי מה משמעותו שם הוי"ה שם זה מדבר על כך שה' הוא "המקור לכל מה שקיים" (ראה להלן כ, ב), ואשר על כן הוא לבדו העושה את כל המופתים ואת כל אשר נעשה. "וידעתם": וכי שבע המכות הראשונות לא הביאו אותם לדעת? אלא שכאן למדים אנו כי "לדעת את ה'" משמעותו יגיעה בלתי פוסקת אשר תימשך תמיד, באשר גדלותו יתברך היא אין סופית. לכן משה ביקש, לאחר שהשם גילה עצמו אליו ברוחב כה גדול, "הראני נא את כבודך" (ראה להלן לג, יג).

ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר (יב, א)

כעת מתחילה תוכניתו של ה' למצוות התורה. בשעה שאנו מעיינים במצוות התורה נוכל להבחין בכוונות הבאות (בין שאר התכליות האין סופיות של השם, בכללן תכלית מיוחדת במצוות מסוימות).

[א] כוונה כללית בכל המצוות היא הביטוי של הכרת תודה לה', במיוחד על יציאת מצרים. דבר זה נאמר מפורשות בהקשר לכמה מהמצוות, אך היא נוגעת באופן דומה גם לכל המצוות והאזהרות.

[ב] "לא ניתנו המצוות אלא לצרף בהן את ישראל" (ויקרא רבה יג, ג). רבות מהמצוות אכן מביאות לתוצאה שכזו, ועצם הצורך בריסון עצמי מביא את כל המצוות ליצור נטייה של זהירות ומודעות שכלית כלפי המשיכות של הגוף וכל שימוש לרעה ברגשות.

[ג] "ואבדל אתכם מן העמים" (ויקרא כ, כו), הגם שזה נאמר בהקשר לדיני המאכלות האסורות (שם כ, כה), מכל מקום כל המצוות, 'עשה' או 'לא תעשה', מבדילות את ישראל ומציבות מחסומים המונעים התחברות וקירבה אל העמים.

[ד] "רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להן תורה ומצוות" (מכות כג:). הפרטים המורכבים והמסועפים של המצוות, בנוסף לרווחים אחרים שהם מעניקים, הינם כשלעצמם תכלית. לפיכך עסוקה האומה הישראלית בתמידות במעשים טובים אשר מזכים את עושיהם, והם גם עסוקים תמיד בלימוד הפרטים הרבים של ציוויים אלה ("הרבה א' - תורה, ב' - מצוות"). במקום הצהרות כלליות, ובמקום כמה תהליכים פשוטים, ה' העניק תורה מסובכת מאוד לישראל למען יתמידו בלימודה בשקידה בכל עת, והוא תובע מישראל לקיים פרטים מורכבים ותהליכים הדורשים זמן, מאמץ וממון. יגיעה זו של לימוד ומעשים היא כשלעצמה תכלית חשובה עד מאוד.

[ה] תכלית כללית של כל המצוות היא להביא לכך שעם ישראל יהיו מאמינים בה' לנצח. בהיותנו עוסקים

בקביעות בקיומן של מצוות אלו ובלמוד הלכותיהן, הננו זוכרים בכל עת את ה' אשר ציוונו עליהן.

חמש מטרות כלליות אלה מתאימות במדויק הן למצוות 'עשה' והן למצוות 'לא תעשה'. בהימנעות מכל חמץ בפסח, וכן בהימנעות מכל מעשה אסור, הננו א' - מבטאים את הכרת התודה שלנו על יציאת מצרים, ב' - והננו נעשים מזוככים על ידי שליטה עצמית ועל ידי הימנעות ממעשים שאינם ראויים, ג' - והננו מעידים בעצמנו שהננו עם לבדד, ושאין אנו יכולים להתערבב עם אחרים בשל דרך חיינו הייחודית, ד' - והננו זוכים לשכר בעבור קיום רצון ה', לו זוכים אנו בהימנעותנו מאותם מעשים אסורים, ה' - והננו זוכרים את ה' בכל עת באמצעות איסורי תורתו שאותם אנו מקיימים.

מצוות אלו, העשויות להיחשב כעדות (עדויות למאורע כל שהוא או לעיקרון כל שהוא) משמשות גם לתכלית זו שהעדות שלהן תהא נלמדת ונזכרת, ועל כן הננו אמורים לשאול "מה זאת?" (יג, יד) ושהאבות והמורים יסבירו את הסיבות בכל פעם שהם יכולים: "ואמרת אליו..." (שם).

והיה לך לאות על ידך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפיך כי ביד חזקה הוצאך ה' ממצרים (יג, ט)

יציאת מצרים היתה על מנת לתת את התורה לישראל, והיא הסיבה המחייבת את ישראל לקבל את התורה. מחויבות זו מוזכרת לעתים קרובות עם המצוות (בדינים האוסרים שעטנז נאמר: "כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים", ויקרא יא, מה). אולם קבלת התורה נזכרת כאן במובן של לימוד ושינון: "תהיה תורת ה' בפיך". דבר זה באמת הכרחי וחשוב על מנת לקיים את דיני התורה. אלא שעלינו להבין שהלימוד והשינון של התורה הם תכלית בפני עצמה, ובמקומות נוספים בתורה נוכל לראות שזו התכלית החשובה ביותר מכל התכליות של התורה. "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוץ היום על לבבך. ושוננתם לבניך ודברתם בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך" (דברים ו, ו-ז). ואכן נאמר "בפיך ובלבבך לעשותו" (שם ל, יד). אלא שהעשייה היא תנאי: הלימוד חייב להיות מתוך החלטה נחושה לעשות. ואולם הלימוד כשלעצמו הוא התכלית העיקרית, אשר על כן התפילין על הזרוע ובין העיניים נועדו להזכיר לנו שתורת ה' צריכה להיות בפנינו, וכאן לא מוזכרת כל עשייה. לפיכך יציאת מצרים נועדה בראש ובראשונה למטרה שישראל יתמסרו מכל וכל ללימוד התורה. דבר זה נאמר במפורש. "בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים. והיה לך לאות על ידך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפיך". היציאה ממצרים היתה במטרה שהתורה תהיה בפיותיהם של ישראל.

לאות על ידך ... בין עיניך (יג, ט)

הננו למדים, אפוא, שהתפילין אשר מונחים על מנת להמחיש את הכרת תודתנו הנצחית עבור יציאת מצרים (ובזאת הם זכרון לה' על זרוענו ועל ראשנו, בדיוק כדרך

מבקשים באופן פרטי: חיים שתהא 'בנו' אהבת תורה ויראת שמים, שנזכה אף אנו עצמנו שתהיה בנו יראת שמים. לגור בסביבה של יראי שמים הוא דבר אדיר, אנשים רבים הושפעו להיות יראי שמים מסביבתם, אבל בנוסף לזה צריך גם שיהיה בכל אחד מצד עצמו תוספת מיוחדת ואישית של הרגשה ביראת שמים - לכן אנו מבקשים שיהיה חודש שנשיג בו שתהא בנו יראת שמים, שתהא בתוכנו בווערת אש פנימית של יראת שמים. התהליך שעם ישראל יעבור כשיבוא המשיח יהיה תהליך דומה ללידה, כשם שבלידה לפני הלידה שענינה התחלה של חיים חדשים, יש 'חבלי לידה' המכינים את התחדשות חיים זו, כך גם קודם ביאת המשיח יהיו 'חבלי לידה' הכנה לימות המשיח. וכשם שבלידה, אחרי שמסתיימת הלידה - ששון ושמחה, אבל שעת הלידה עצמה - היא שעה של כאב גדול וסכנה, אף כך לפני ביאת המשיח יהיה כאב גדול וסכנה לעם ישראל, ומטרת הכאב הזה ללמדנו לימודים חשובים שיכינו אותנו לחיי ימות המשיח. לא כאן המקום להסביר מה הם. אבל את זה אנחנו יכולים כבר להבין, הגמרא מראה לנו דרך חלופית בה נוכל ללמוד הלימודים החשובים של קודם הגאולה, ועל ידי זה להנצל מהצורך לחוות את כאבי הלידה של ביאת המשיח.

כשיושבים לאכול סעודת שבת עם מטעמי השבת הנפלאים, יש לחשוב ולהתבונן: לשם מה נצטוונו להתענג בשבת, לשם מה כל העונג והאכילה הזו? התשובה היא: על מנת להתבונן שה' ברא הכל יש מאין - לחבר בשכלנו את העונג הגשמי שבמאכלים, אל טוב ה' שברא כל אלה, ואל התכלית אמיתית של חיינו "להתענג על ה'" ('מסילת ישרים' פ"א), זה מה שצריך לחשוב בעת אכילת המאכלים המשובחים של שבת.

להתבונן בעת האכילה בדברים כאלה אינו דבר קל, בדרך כלל כך טבע האדם ששולחן ערוך בטוב טעם לסעודה חשובה, מציג לפניו תמונה שהנה לפניו הזדמנות טובה לקבל ולספק בשפע את ההנאות האהובות עליו. וכאשר הרגשות ודמיונות כאלה מופיעים לפני האדם בעוצמה, כח השכל והמוח שלו נכנסים לעירפול ותרדמה, והאדם צריך גבורה פנימית כדי להפיל את המסך של הדמיון, ולהאיר את החשכה. אבל אם מסלקים את מחיצת הטמטום של הנאת האכילה הבהמית, וחושבים על כל טעימה והנאה: "כל זה הוא אך ורק מאמר ה'", אזי זכינו ללמוד את הלקח והמסר שה' רוצה שנלמד כהכנה לביאת המשיח.

"אין בעולם כלום מלבד רצון ה', הוא המציאות האמיתית היחידה, וכל השאר אינו אלא תוצאה של רצונו" - זו המחשבה שצריך לחשוב כשאוכלים את סעודות השבת. האמת היא שזו מחשבה שהשכל יכול להתחבר אליה חזק מאד, יש בכחו של השכל לראות שכל העולם נברא רק בגלל שה' אמר לו להיברא. מי שמרגיל עצמו לזה בסעודות השבת, כבר לא יזדקק לחינוך של חבלי משיח. הברירה בידינו.

שאדם עונד מזכרת אהבה, כפי שמובא בשיר השירים (ח, ח), נועדו בעיקר להזכיר לנו לבטא את אהבתנו לה' באופן של אמירה מתמדת של מילות התורה. כיון שכך, בדברים (ו, ו) כאשר נאמרת שוב מצות תפילין, לא מוזכר מאומה מעניין יציאת מצרים, אולם מצוה זו ניתנה כתזכורת לחובתנו לומר את מילות התורה "בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ" כפי שנאמר בפסוק הקודם למצות תפילין.

כִּי בְּיַד חֲזָקָה הוּצָאָךְ ה' מִמִּצְרַיִם (יג, ט)

ניתן להבחין כאן בשלושה היבטים של התפילין.

[א] "אות", אשר מסמל מזכרת אהבה (כפי שבשיר השירים ח, ח) לבטא את אהבתנו הנצחית והכרת תודתנו לה'.

[ב] "זָכְרוֹן" להזכירנו את מחויבותנו הראשונה במעלה ואת הביטוי של הכרת תודה, שהוא לימוד התורה הבלתי פוסק ("בְּפִיךָ").

[ג] סמל לאצילותם של האהובים ביותר על ידי ה', "כִּי בְּיַד חֲזָקָה הוּצָאָךְ ה'" להמחיש את העניין המיוחד שלו בעמו האהוב. הגאולה יכולה היתה להיראות כעניין טבעי, אולם ה' הראה את דאגתו היתירה לבניו באמצעות משקפיים מיוחדות של טבע פלאי שלא היה כמוהו לפניו אף לא לאחריו. משום כך נקראו התפילין בשם *טוטפות* (דברים ו ח) המציינות "עדיים", לפי שהם סמלים של אצילות העתידיים להיות ענודים בידי אומה של בני מלכים.

שלושה היבטים אלה של התפילין מוזכרים בשלוש בחינות אלו המתארות את התפילין בפסוק זה: [א] אות, [ב] זכרון [ג] המחשה של "היד החזקה" לכבודם של ישראל: שהתפילין "נאמר בהם פֶּאֶר (עדי של כבוד)" (ברכות יא.).

מִתּוֹךְ תְּשׁוּבוֹת שֶׁהֵשִׁיב הָרַב זצ"ל לְשׂוֹאֲלִים

שאלה:

מדוע האוכל שלוש סעודות בשבת ניצול מחבלי משיח (שבת קיח)?

תשובה:

אספר לכם משהו ששמעתי לפני למעלה מששים שנה בסלבודקה מהחברותא שלי, בחור נפלא, הקדוש ר' אהרן בירזא הי"ד. הוא ביאר בעניין זה, שבתחילה אנו מבקשים מה' על החיים בכללם, שנזכה ונחיה את חיינו בסביבה שמכוונת את החיים לעבודת ה', סביבה מלאה ביראת שמים ובמודעות לעבודת ה', לכל היכן שנפנה ננשום תמיד אויר של יראת שמים לתוכנו. כי מי שזוכה וחי בקרב יהודים יראים ושלמים, הסביבה מעודדת אותו לחשוב תמיד בכל עניני חייו על ה'. אחר כך אנו